

lijk. Volgens Thomassen zijn de grenzen aan de groei van de opleidingscapaciteit bereikt: niet alles kan nog aan bod komen en het maken van een nieuw curriculum is moeilijk. Toch kan de ICT (Informatie en Communicatietechnologie - creatieve digitale leeromgeving) deze grenzen doorbreken en de onderwijslast verlichten. Er komt dan meer ruimte voor creatief werk en dankzij de pc en de modulaire aanpak wordt het leerproces geïndividualiseerd. De doelstelling van de archiefopleiding is nu "verwerven van bekwaamheid in het oplossen van problemen", of anders gezegd "niet de discipline, maar de beroepsproblemen kunnen uitgangspunt worden". Thomassen beseft dat deze verandering risico's inhoudt: voor de elektronische leeromgeving zijn grote investeringen nodig en de 'nieuwe docent' moet zowel de studenten 'coachen' als een grote professionaliteit bezitten. Als conclusie stelde hij wel duidelijk dat "de tijd van de collegedictaten van Fruin voorgoed voorbij is".

Prof. dr. Eric Ketelaar (hoogleraar Archiefwetenschap aan de Universiteit Leiden en aan de UvA, vice-voorzitter van de internationale Archiefraad⁵) behandelde 'De Bachelor Informatiewetenschap en de Master Archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam'. Dat de UvA op 1 september 2002 met een bacheloropleiding 'Documentaire Informatiewetenschap'⁶ start biedt nieuwe kansen. Net als de Griekse god van het archiefwezen Janus moet de 'archieffprofessional' zowel naar het verleden als naar de toekomst kijken. De nieuwe Amsterdamse bacheloropleiding kwam tot stand in nauwe samenwerking tussen informatiewetenschappers en archiefwetenschappers. Er zijn nieuwe vakken zoals 'Informatie en Samenleving', 'Informatierecht', 'Mediatechnologie en Cultureel Geheugen'. De bachelor-opleiding wordt afgerond met een scriptie. Daaruit moet blijken of de student "wetenschappelijke nieuwsgierigheid heeft ontwikkeld, of zij/hij nieuwe concepten en ideeën uit het buitenland wil leren kennen en op de toekomst heeft leren anticiperen". Het gaat er dus "niet primair om om archivalissen af te leveren, wel om mensen te vormen die vragen stellen". Na

de Bachelor kan de student gaan werken, of een eenjarige Master in de Informatiewetenschap volgen, of een anderhalf jaar durende Master in de Archiefwetenschap volgen. Het half jaar van deze opleiding bestaat uit 'werkend leren': betaald werken aan de opleiding.

De derde spreker, Hans Scheurkogel (coördinator archiefopleidingen van de Archiefschool⁷), handelde over 'De geïntegreerde opleiding informatiedienstverlening en -management aan de Hogeschool van Amsterdam'. Bij deze studierichting⁸ wordt de nadruk gelegd op 'samenwerking' en didactiek in functie van de inhoudelijke verbreding van de opleiding tot het hele records continuum en tot het hele beroepenveld van de informatiefprofessional. De nadruk ligt op 'lerend leren': de student "leert zijn leerroute zelfstandig te kiezen in functie van zijn beroepsprofiel". Men wil dus mensen afleveren die "misschien niet meer zoveel weten als vroeger, maar wel meer kunnen".

Na de drie parallelsessies (waarin o.a. de 'Module Archiefbenutting' van Archiefwetenschap aan de UvA werd toegelicht) kwam de discussie. De inhoud en de strekking van de drie lezingen hadden voor heel wat discussiestof gezorgd. Het debat was dan ook heel geanimeerd. Veel gehoorde kritiek was dat een en ander toch wel erg abstract overkomt en dat er een grote kloof groeit tussen de opleidingen en de archiefdiensten. Dit gevaar werd grif onderkend en Eric Ketelaar stelde duidelijk dat "de universiteit het archievenveld nodig heeft en dat zij het verloren gegane contact met het veld wil herstellen". Els van den Bent (gemeentearchivaris van Rotterdam) merkte op dat "het veld te weinig invloed heeft op de inhoud van de opleidingen". Bert Looper (directeur Historisch Centrum Overijssel) stelde "dat het contact met het veld verloren is" en "dat de Archiefschool te weinig doet om naar het veld te gaan". Iemand anders ergerde zich grondig aan "de vage containerbegrippen" die enkele sprekers gebruikten. Dan ontspon zich een discussie over het hebben van 'kennis' versus 'kundigheid', maar al vlug bleek dat vooral de relatie tussen 'veld' en 'opleiding' centraal stond. Veel archivalissen vreesden dat zij in de toekomst te maken zullen krijgen met afgestudeerde archivalissen die nog nauwelijks met archief kunnen omgaan en dat er 'op de werkplek' nog heel wat opleiding gegeven zal moeten worden. Dit is natuurlijk

een niet zo rooskleurig toekomstbeeld. De drie sprekers gaven toe dat er wat problemen waren, maar schreven ze toe aan de 'overgangsfase' waarin de opleidingen zich nu bevinden.

De discussie werd tijdens de 'borrel' lustig voortgezet. Er roert duidelijk wat in het Nederlandse archiefveld, waar men de 'opleiding nieuwe stijl' met argusogen volgt. Het wordt dus uitkijken naar het evaluatierapport, maar vooral naar de wegen die beide Amsterdamse archiefopleidingen vanaf september 2002 zullen inslaan.

Gustaaf Janssens

Archivaris van het Koninklijk Paleis
Hertogsstraat 2, 1000 Brussel
e-mail: cap@kppr.be

NOTEN

- Over de 'oude' en de 'nieuwe' Nederlandse archiefopleiding: Bos-Rops, Y., *De toegang tot het vak: tachtig jaar archiefexamens in Nederland*, in: *Door de archivarietiek gestrikt: liber amicorum prof. dr. Juul Verhelst* (red. G. Janssens, G. Maréchal & F. Scheelings) (Archiefinitiatief); 4), Brussel: VUBPress, 2000, p. 67-82; Van Albada, Joan, *Archiefschool oude stijl: bespiegelingen bij de opening van het laatste schooljaar en over ontwikkelingen in het archiefwezen*, in: *Archievenblad*, 101 (1997) 10; p. 19-23; De Jong, Jos, *School maken in Amsterdam*, in: *Archievenblad*, 101 (1997) 10; p. 24-26; Maarschalkerweerd-Dechamps, Suzanne, *Ook zittende archivalissen moeten doorleren: het programma na- en bijscholing van de archiefschool*, in: *Archievenblad*, 102 (1998) 10; p. 17-19; De Jong, Jos, *Tussen gestaalde kaders en fluweelen kussens [= gesprek met Theo Thomassen, directeur van de Archiefschool oude stijl]*, in: *Archievenblad*, 102 (1998) 5; p. 3-7 en Scheurkogel, Hans, *De archivaris: welk beroep, welke opleiding?* in: *Archievenblad*, 106 (2002) 4; p. 18-19.
- Archiefschool. Weesperzijde 190. Postbus 1025. NL-1000 BA Amsterdam; e-mail: <info@archiefschool.nl>; website: <www.archiefschool.nl>.
- Het programma van de studiedag, de samenvattingen van de lezingen, een aantal congresfoto's en uiteraard ook meer informatie over de Archiefschool is te vinden op de website <http://www.archiefschool.nl> (geraadpleegd op 8-7-2002).
- E-mail: <arschool@euronet.nl>.
- E-mail: <ketelaar@hum.uva.nl>; website: <http://www.org.uva.nl/bai/home/eketelaar/home.htm> (geraadpleegd op 9-7-2002).
- Universiteit van Amsterdam. Leerstoelgroep Boek-, Archief- en Informatiewetenschap. Oude Turfmarkt 147. NL-1012 GC Amsterdam; website: <www.hum.uva.nl/bai> (geraadpleegd op 9-7-2002).
- E-mail: <j.scheurkogel@archiefschool.nl>.
- Hogeschool van Amsterdam. Instituut voor Media en Informatie Management. Weesperzijde 190. NL-1097 DZ Amsterdam. Website: <www.mim.hva.nl> (geraadpleegd op 8-7-2002).

RECENSIES

- In archieftijdschriften gelezen, aflevering 3
- Erf, huis en mens: huizenonderzoek in Gent
- Une cité pour les archives nationales: les Français et leurs archives

IN ARCHIEFTIJDSCRIFTEN GELEZEN (AFLEVERING 3)

Wegens plaatsgebrek kon deze rubriek niet in aflevering 3 van *Bibliotheek- & archiefgids* worden opgenomen. Daarom zijn wij er pas nu opnieuw bij. Deze aflevering presenteert de inhoud van drie Vlaamse archiefnieuwsbrieven, van het tijdschrift *Brood en Rozen* en van het nieuwe ICA/CIA-tijdschrift *Comma*. Zoals steeds verzorgde Gustaaf Janssens de eindredactie. Wie nu of vanaf volgend jaar wil meewerken kan met de redactiesecretaris van *Bibliotheek- & archiefgids* contact opnemen: vele handen maken licht werk.

Archiefleven: Nieuwsbrief van het Stadsarchief van Brugge, 8 (2001) vier afleveringen.

Uitg.: *Levend Archief* VZW. Burg 11A, B-8000 Brugge (België)

Heel wat aandacht gaat uit naar het kenbaar maken van Brugse archiefdocumenten of archiefreksen. In jaargang 2001 worden in die optiek beschreven: de bescheiden van de criminele rechtspraak (A. Vandewalle, *Bronnen van het stadsarchief: de verluiddboeken en andere criminele bronnen*; afl. 1, p. 2-3), de wisselbrieven (C. Foncke, *Wisselbrieven, een verhandelbaar kredietdocument*; afl. 1, p. 7), de oude en moderne bouwvergunningen (B. Beernaert, *Bronnen van het stadsarchief: de bouwvergunningen*; afl. 2, p. 2-3), het ambachtsarchief van de smeden (A. Vandewalle, *Bronnen van het stadsarchief: ambachtsarchief: de smeden*; afl. 3, p. 2-3) en de 19de-eeuwse bouwpremiedossiers (J. D'hondt, *Bronnen van het stadsarchief: de kunstige herstellingen*; afl. 4, p. 2-3). Exemplarisch voor andere archiefdiensten is

de aanpak van de archiefoverdrachten in Brugge, zoals Jan Anseeuw die beknopt voorstelt in afl. 2, p. 5 (*Het toezicht op de archiefvorming en de archiefoverdracht*).

Jan De Mey (*Arquivo Regional da Madeira*; afl. 1, p. 6 en *Brugse huizengeschiedenis op Madeira*; afl. 2, p. 7) en André Vandewalle (*Tallinna Linnaarhiiv*; afl. 3, p. 6) schetsen het belang van respectievelijk het Regionaal Archief van Madeira (Portugal) en van het Stadsarchief van Tallinn (Estland) voor de Brugse geschiedschrijving. Wim Vandenbusche stelt als navorser zijn onderzoek voor naar de invloed van dialecten in de Brugse kiespropaganda van de 19de eeuw (*Biberollen, godsche kaloten en dimmecrootten: dialecten in de Brugse kiespropaganda uit de 19de eeuw*; afl. 1, p. 4-5).

Uit de nieuwsberichten zijn vooral te onthouden: de restauratie van de memorielijst van de Brugse schilders (15e-18e eeuw) (N. Geirnaert, *Dood maar niet vergeten: de gerestoreerde memorielijst van de Brugse schilders*; afl. 4, p. 4-5) en de vorderende werkzaamheden van de Werkgroep Enter, waarin een kleine twintig personen met behulp van de pc archiefbestanden ontsluiten (J. D'hondt, *Uit de Enterhoek*; afl. 4, p. 7). (Johan Vannieuwenhuysse).

Archikrant, 11 (2001) afl. 1-4.

Uitg.: *Vrienden van het Veurns Archief*. E. Verhaerenlaan 2B, B-8670 Koksijde (België).

Het tijdschrift bevat verschillende korte nieuwsberichten over het Stadsarchief en meer uitgebreide bijdragen over de archiefbronnen of over het lokale verleden.

In archief tijdschriften gelezen
aflevering 3

Interessant zijn het vulgariserende artikel van Maurits Timperman over de kadasterarchieven (afl. 1, p. 12-15) en de grondige studie van Jan Van Acker over de documenten van de civiele rechtspraak (afl. 3, p. 76-104). Deze laatste auteur schetst indringend de historische van de burgerlijke rechtspraak en van de instellingen die er verband mee houden in de stad en de kasselrij Veurne, geeft een inventaris van de bewaard gebleven bronnen en wijst op de moeilijke toegankelijkheid van de bescheiden. Juliette Verdonck beschrijft de beperkte maar interessante kwartaal- en toentoonstellingen van het Stadsarchief. In 2001 waren er tentoonstellingen over het varend erfgoed in de archiefstukken, de Veurnse leef- en wooncultuur (georganiseerd naar aanleiding van de eerste Vlaamse Open Archievendag) en over metaal in de archiefstukken (naar aanleiding van Open Monumentendag). (Johan Vannieuwenhuysse).

Brood en Rozen: Tijdschrift voor de Geschiedenis van Sociale Bewegingen, (2001) afl. 1-4.

Uitg.: Amsab - Instituut voor Sociale Geschiedenis. Bagattenstraat 174, B-9000 Gent (België) - ISSN 1370-7477

Aanwezig in de bibliotheek van de meeste Vlaamse archiefdiensten en in de bibliotheken van de departementen Geschiedenis.

Naast uitvoerige artikels over figuren, organisaties en gebeurtenissen uit de 19de- en 20ste-eeuwse sociale geschiedenis neemt het tijdschrift – naar goede gewoonte – ook items op over de archieven die verworven zijn en bewaard worden in het Amsab-ISG.

Jan Laplasse brengt een overzicht van de archieven gevormd door de coöperatieve vennootschappen SM Het Volksrecht - Kortrijk, 1892-1966, SM De Plicht - Menen / Coöperatief Verbond Menen-Roeselare-leper, 1900-1991 (afl. 1, p. 67-73), SM De Verbroedering - Ronse, 1928-1992, SM De Verbroedering - Geraardsbergen, 1899-1997 en SM De Vooruitgang - Lokeren, 1906-1922 (afl. 2, p. 51-59). De ontsluiting van deze

vijf bestanden kadert in een breder project gesubsidieerd door het Max-Wildiersfonds (Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen) dat de bronnen voor de geschiedenis van de Vlaamse coöperatieve beweging kenbaar wil maken en valoriseren.

Piet Creve en Rik De Coninck beschrijven het belang en de inhoud van het archief en de documentatie gevormd en bijeengebracht door het Midden-Amerika Komitee Gent, 1980-1992 en het Guatemalacomitee, 1978-1997 (afl. 3, p. 93-97). Patricia Rau ten slotte publiceert een verslag over een interessant seminarie rond preservatie en conservering van boeken en archiefdocumenten dat op 12 februari 2001 te Gent plaatsvond (afl. 2, p. 81-83). (Johan Vannieuwenhuysse)

Dendermondse Museum- en Archiefberichten, afl. 42-44 (2001).

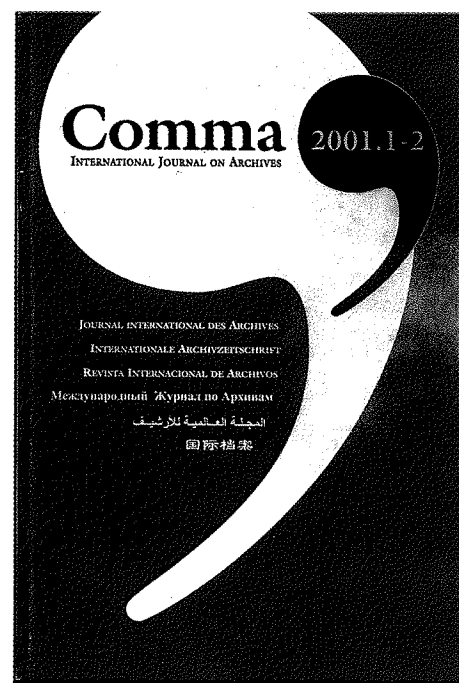
Uitg.: Stedelijke Musea en Stadsarchief. Nijverheidsstraat 1, B-9200 Dendermonde.

Het tijdschrift bevat het jaarverslag over de werking van de Dendermondse Archiefdienst in 2000 (afl. 42, p. 6-8), allerlei nieuwsberichten omtrent het Stadsarchief en de Stedelijke Musea, en biografische, kunsthistorische en historische bijdragen over het Dendermondse verleden. (Johan Vannieuwenhuysse).

Comma: International Journal on Archives. Journal international des Archives. Internationale Archivistische Revue. Revista internacional de Archivos, 1 (2001), afl. 1/2 en afl. 3/4.

Red.: Nancy Bartlett. Bentley Historical Library. University of Michigan. 1150 Beal Avenue. Ann Arbor, MI 48109-2113. USA. e-mail: <nbart@umich.edu>. Uitg.: ICA/CIA. 60 rue des Francs-Bourgeois. F-75003 Parijs (Frankrijk) ISSN 1680-1865.

Aanwezig in de bibliotheek van het Algemeen Rijksarchief te Brussel, in de bibliotheek van de Archiefschool (Amsterdam), in de bibliotheek van het Universiteitsarchief van de KU Leuven (Tabularium) en in de bibliotheken

van archiefdiensten die lid zijn van de Internationale Archiefraad (ICA/CIA).

In 2000 kwamen de laatste afleveringen van de ICA/CIA-tijdschriften *Archivum* en *Janus* van de pers. Met ingang van 2001 bracht de Internationale Archiefraad (ICA/CIA) er *Comma* voor in de plaats. Met dit vakblad wil de ICA/CIA de archivariissen van de hele wereld een forum aanbieden waarop alle aspecten van het vakgebied aan bod komen. De artikelen in *Comma* kunnen verschijnen in het Engels, het Frans, het Duits en het Spaans. Samenvattingen zijn er, naast in deze vier talen, telkens ook in het Russisch, het Arabisch en het Chinees.

De eerste jaargang bestaat uit twee dubbelnummers. In aflevering 1/2 opent Joan van Albada, secretaris-generaal van de Internationale Archiefraad, met *Archives, particles of memory of more* (p. 13-18), een bijdrage waarin hij stilstaat bij de terminologie die in diverse landen en culturen wordt gebruikt om 'archief' en 'geheugen' aan te duiden. Het is een boeiende reflectie die pleit voor het hanteren van een soepele en geïntegreerde definitie van archief. Daarna volgt een boeiend overzichtsartikel van José Bernal Rivas Fernández over wezen en toekomst van de archivaliek vandaag (*L'archivistique, les archives et les archivistes aux défis du troisième millénaire*, p. 19-28).

Nieuwe technologieën en elektronisch archiveren dwingen archivariissen en archiefgebruikers

om goede antwoorden te vinden voor problemen van integriteit en authenticiteit. Ook het auteursrecht komt hier ter sprake. Hoe een op het eerste gezicht zeer theoretische discussie in Zuid-Afrika een heel praktische implicatie kreeg, wordt toegelicht in de bijdrage van Verne Harris (*Law, evidence and electronic records: a strategic perspective from the global periphery*, p. 28-43). Gary M. Peterson behandelt de gevolgen van het bestaan van elektronisch archief voor het beschermen van het reproductierecht (*New technology and copyright: the impact on the archives*, p. 69-76). De beknopte bibliografie bij dit artikel nodigt uit tot verdere studie. De bijdrage van Guo Sping (*A Consideration of copyright protection in archival administration, with relevant legislation from a Chinese civil dispute*, p. 77-83) sluit onmiddellijk aan bij het artikel van Peterson. China is wel 'de andere kant van de wereld', maar de discussie die daar over de bescherming van het copyright wordt gevoerd is ook voor westerse archivariissen interessant.

In enkele landen wordt het beheer van overheidsarchief aan private ondernemingen toevertrouwd. In een korte bijdrage (*Privatisation and archives*, p. 85-89) behandelt Lajos Körmeny deze problematiek op basis van de resultaten van een enquête waarop de nationale archiefdiensten van 19 Europese landen – België is er niet bij – en ook de Federale archiefdienst van Canada hebben geantwoord.

Fusies van bedrijven hebben grote gevolgen voor het beheer van bedrijfsarchieven. Drie bijdragen gaan hier op in. In *How mergers affect the management of corporate archives* (p. 91-95) onderzoeken Hervé l'Huillier en Steffen Deutschbein de implicaties van de fusie tussen Elf-Aquitaine en TotalFina. Dit laatste bedrijf was zelf reeds het resultaat van de eerdere fusie van Total met Petrofina. Bedrijven zijn, zelfs binnen de zelfde sector, steeds op een andere manier gestructureerd, dit wordt uiteraard weerspiegeld in het door deze bedrijven gevormde archief. Bij fusie dreigen alle archieven 'op één hoop' te worden gegooid. Is voor archivariissen het respect des fonds vanzelfsprekend, dan is dat voor industriële en bedrijfsleiders niet evident. Besluit van het onderzoek van l'Huillier en Deutschbein is dat bij een fusie het archiefpersoneel goed voorbereid moet zijn om verantwoord en efficiënt te kunnen optreden.

Ook is er volgens de auteurs nood aan een 'scenario' voor bedrijfsarchivarissen die met een fusie worden geconfronteerd. In *Abandonment, status quo, or opportunity: corporate mergers and corporate archives* (p. 97-99) stipt Craig St. Clair in het kort aan de hand van drie voorbeelden uit de bank- en informaticasector aan hoe bij fusie de archiefdienst kan bijdragen tot een herwaardering van de archieven en tegelijk voorkomen dat 'oud archief' reddeloos verloren gaat. Vanuit de ervaring dat nieuwe fusiebedrijven vaak geen of weinig interesse hebben voor de 'oudere archieven' en vanuit de vaststelling dat in Denemarken de overheid niet de middelen heeft om de overnames en fusies van bedrijven op de voet te volgen, pleit Henrik Fonde (*Mergers: a historic review of their effects on Northern European archives*, p. 101-106) voor de coördinatie van de informatie betreffende fusie, verkoop en overname van ondernemingen. Zo kan wellicht voorkomen worden dat heel wat archief verloren gaat. De auteur ziet hierin een mogelijke opdracht voor de sectie Bedrijfsarchief van de ICA/CIA.

Sinds de jaren 1960 is de Internationale Archiefraad erg begaan met het archiefwezen in de Derde Wereld. Wegens de nauwe band met Europa en in het bijzonder met de Iberische wereld, krijgt Latijns-Amerika hierbij veel aandacht. Het Latijns-Amerikaans archiefwezen komt in aflevering 1/2 van *Comma* in verscheidene bijdragen aan bod. Eerst en vooral is er het artikel van Mario Cárdenas over de opleiding van archivariissen (*La Formación del Archivero en Iberoamérica*, p. 107-125). De auteur geeft een zeer grondig overzicht van de opleidingsmogelijkheden in negen landen (24 opleidingen). Vervolgens nemen Berarda Salabarría en Luis Frades de Latijns-Amerikaanse Vereniging van Archieven onder de loep (*ALA. Asociación Latinoamericana de Archivos. Una Contribución a la Unidad Iberoamericana*, p. 132-143). De Asociación Latinoamericana de Archivos (opgericht in 1976) wortelt in een uit de periode van voor de Tweede Wereldoorlog stammend samenwerkingsverband van archivariissen uit het Caraïbisch gebied. Het tijdschrift ALA werd in 1986 gelanceerd. Zowel de vereniging als het tijdschrift spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van het archiefwezen in de regio. In *Les archives latino-américaines et leur développement technologique* (p. 181-185) vraagt

Leonardo Guzmán aandacht voor de integratie van nieuwe technologieën in het archiefwezen in Latijns-Amerika en in het Caraïbisch gebied. Hoe in Costa Rica archief wordt gevaloriseerd vertelt Ana Virginia García de Benedictis (*La diffusion dans les archives*, p. 159-166). Zij brengt een helder overzicht van alle mogelijke manieren waarop een archiefdienst naar buiten kan treden. Naast de wetenschappelijke activiteiten (publicaties, tentoonstellingen, rondleidingen, vormings-sessies, seminars en cursussen) krijgen ook kinderateliers, initiatieven gericht op mensen in 'de derde leeftijd' (genealogisch onderzoek, vrijwilligerswerk) en activiteiten voor het grote publiek de nodige aandacht. Vaak vragen archivariissen zich af voor wie zij werken, wat de gebruikers verlangen en hoe de communicatie met 'de klant' geoptimaliseerd kan worden. Het artikel van José María Jardim en Maria Odila Kahl Fonseca (*Estudios de usuarios en Archivos. En Busca de un Estado de la Cuestión*, p. 145-157) reflecteert over de plaats van de gebruiker. Een uitgebreide bibliografie en de analyse van een aantal handboeken uit het Engelse, Franse, Spaanse en Portugese taalgebied ondersteunen het betoog.

Daniel Restrepo Manrique brengt in *Preservation and spread of the documentary and bibliographic heritage of Latin America, Spain and Portugal: Projects developed by the Fundación Histórica Tavera* (p. 187-194) verslag uit over de projecten van de Fundación Histórica Tavera betreffende de bewaring en de valorisatie van het documentair en bibliografisch erfgoed in Zuid-Amerika, Spanje en Portugal. De Fundación – met zetel te Madrid – ondersteunt moraal en materieel het Ibero-Amerikaans archiefwezen en verspreidt via het internet en via gedrukte publicaties informatie over het Ibero-Amerikaans archivalisch erfgoed. Het werktelein bestrijkt alle voormalige Spaanse en Portugese kolonies, de Filipijnen inbegrepen. Als 'bijlage' bij het artikel is overigens een nota over het moderniseringsproject van het Nationaal Archief van de Filipijnen opgenomen (*Programa de Modernización del Archivo Nacional de Filipinas*, p. 191-194). Een overzicht van de in gedrukte en in elektronische vorm beschikbare publicaties van de Fundación sluit de zeer lezenswaardige bijdrage af (p. 188). Dat Spanje hard werkt aan een betere vorming van archivariissen is bekend. Her en der

In archieftijdschriften gelezen
aflevering 3

ontstonden in de voorbije jaren postacademische opleidingen. Ook bestaat er aan een aantal Spaanse universiteiten een studiecursus waarbij archivalie is ingebed in een bibliotheek-, informatie- en documentatieopleiding. Graag zouden de Spaanse archivalisten een volwaardige universitaire opleiding in de archivalie zien ontstaan. Daarom hebben een aantal verenigingen van archivalisten een project voor het uitbouwen van een 'licentie in de archivalie' voorgesteld. Julia Maria Rodríguez Barredo brengt verslag uit over deze actie (*Formación de los Archiveros en España: una Propuesta para el Siglo XXI*, p. 127-133).

Politiearchieven is boeiend, niet altijd even goed bekend en soms moeilijk raadpleegbaar. In *Proyecto de Investigación sobre Historia de la Policía: reflexiones sobre la Utilización de Fondos Documentales de Carácter Policial desde el Punto de Vista del Usuario* (p. 167-180) behandelt Martín Turrado Vidal, hoofdinspecteur bij de Spaanse federale politie en specialist in Spaanse politiegeschiedenis, de mogelijkheden die de diverse Spaanse politiebureaus bieden.

Nog over Spanje, maar dan over de gerechtelijke archieven, handelt Elena Calderón Pavón, archivalis van het Spaanse Hoog Gerechtshof. In *Tratamiento Archivístico de los Fondos Documentales de la Administración de Justicia en España* (p. 207-217) vraagt zij aandacht voor het archiefbeheer bij de diverse gerechtelijke instanties, geeft een overzicht van de archiefvormers en pleit voor het invoeren van een eenvormig geautomatiseerd archiefbeheerssysteem. Ook de bewaartermijn, selectie en de voorwaarden voor het raadplegen van gerechtelijk archief komen in het artikel ter sprake.

Naast Spanje is er op het Iberische schiereiland natuurlijk ook Portugal, een land dat door Spanjaarden soms wat denigrerend werd/wordt behandeld, maar dat snel de achterstand inzake archiefbeheer aan het inlopen is. In *Safeguarding architectural archives with documentary sources* (p. 195-203), een

artikel waarin Joao Vieira de werking en het archief van Direcção-General dos Edifícios e Monumentos Nacionais (de Portugese Directie voor Gebouwen en Nationale Monumenten - opgericht in 1929) voorstelt en ingaat op de inventaris van het architecturaal erfgoed die door de instelling wordt beheerd. Deze inventaris is een databank waarin juridische, administratieve, historische en technische informatie over het Portugese architecturaal erfgoed is opgeslagen. De databank wordt steeds aangevuld en is via het internet raadpleegbaar <<http://www.monumentos.pt>>. De documentaire informatie wordt ontsloten en beheerd via het programma 'Documentary Sources', waarin 7.000 strekkende meter archief, 200.000 tekeningen en plattegronden en ongeveer 200.000 foto's zijn opgenomen. *Terminology and archival cooperation* (Madalena Garcia, p. 205), is een korte nota over de inspanningen die van Portugese en Braziliaanse zijde worden gedaan om tot een genormaliseerde Portugese archiefterminologie te komen.

Signaleren wij ten slotte voor aflevering 1/2 nog de bijdrage van Brian Williams en William K. Wallach (*Documenting South Africa's liberation movements: engaging the Archives at the University of Fort Hare*, p. 77-67) over het initiatief van een aantal Zuid-Afrikaanse bevrijdingsbewegingen om hun archief toe te vertrouwen aan de universiteit van Fort Hare (Zuid-Afrika). De actie geniet logistieke en intellectuele ondersteuning van de University of Michigan (USA). In de 'Liberation Archives' vindt de onderzoeker het archief van het ANC (African National Congress), het PAC (Pan African Congress), het BCMA (Black Consciousness Movement of Azania) en andere organisaties.

Aflevering 3/4 van de eerste jaargang van *Comma* brengt twee zeer nuttige dossiers. Eerst en vooral is er *Preservation of Archives in Tropical Climates: an annotated bibliography by the National Archives of the Netherlands*, door René Teygeler, Gerrit de Bruin, Bihanne W. Wassink en Bert van Zanen (p. 33-257). Deze publicatie is een handboek, waarbij systematisch alle elementen van preservatie de revue passeren (p. 47-155). Aan het einde van elke paragraaf is er een beknopte bibliografische verwijzing. De volledige systematische bibliografie over het onderwerp en al zijn deelaspecten vormt het

tweede deel van de studie (p. 157-244). Wij kunnen alleen maar bewondering opbrengen voor het werk dat de Nederlandse collega's geleverd hebben en hopen dat dit 'boek' eerlang ook in het Frans en het Spaans beschikbaar zal zijn.

Dat er bij het verhuizen van archief zeer zorgvuldig en professioneel te werk moet worden gegaan, durven de overheid en zelfs archiefdiensten wel eens vergeten. Hoe het eigenlijk zou moeten wordt uiteengezet in *Moving Archival Records: guidelines for preservation*, van de hand van Gabriella Albrecht-Kunzseri en Maida H. Loescher (p. 259-284): een onontbeerlijke gids voor elke aspirant-archiefverhuizer. Tot slot volgt het tweetalig (Engels-Frans) overzicht van de werking van de ICA/CIA in 2001 (*ICA in 2001 = Le CIA en 2001*, p. 285-287). (Gustaaf Janssens).

ERF, HUIS EN MENS: HUIZENONDERZOEK IN GENT

Leen Charles, Guido Everaert, Marie Christine Lalemand & Daniel Lievois - Gent: Stadsarchief Gent - Stichting Mens en Cultuur, 2001, 191+XVI p. - ISBN 90-72931-90-4. - Geïllustreerd. - 23 euro

Wie onderzoek doet naar de geschiedenis van een woonhuis in Gent heeft geluk. Door de eeuwen heen hebben ambtenaren nauwkeurig gegevens genoteerd. Die werden door de stedelijke overheid bewaard en aangevuld en kunnen nu in het stadsarchief worden geraadpleegd. Het is dan ook niet toevallig dat het Gentse stadsarchief al enkele jaren een voortrekkersrol speelt in een discipline die ook in andere Vlaamse steden (Brugge, Antwerpen) met succes wordt beoefend: het huizenonderzoek. Voorliggend boek is een grondig herwerkte uitgave van de in 1994 verschenen en al geruime tijd uitverkochte publicatie *Huizenonderzoek in Gent: een handleiding* (L. Charles e.a.).

De vernieuwde belangstelling voor onderzoek naar 'erf, huis en mens in Gent' wortelt in het Gentse stadsarcheologisch onderzoek dat vanaf de late jaren 1970 in een stroomversnelling is geraakt. Voor de periodes vanaf de Middeleeuwen kunnen archeologen dankbaar gebruikmaken van geschreven bronnen en van iconografisch materiaal. Dit materiaal

wordt voor Gent hoofdzakelijk in het Stadsarchief bewaard. Het wordt daar onder de beziezelende en kundige leiding van stadsarchivaris Leen Charles ontsloten en ter beschikking gesteld. De samenwerking tussen archeologen en archivalisten vindt in het huizenonderzoek een zeer vruchtbaar werkkterrein en de interdisciplinaire samenwerking levert boeiende resultaten op.

Het Gentse project huizenonderzoek is er in de voorbije tien jaar in geslaagd om het papieren en stenen erfgoed op een aantrekkelijke en wetenschappelijk verantwoorde manier naar het publiek te brengen. Dit gebeurt via lessenreeksen en studieprojecten, maar vooral door de niet aflatende inzet van de leden van de werkgroep 'Huizenonderzoek in Gent', een samenwerkingsverband van professioneel vrijwilligerswerk door onbezoldigde externe vorsers. Een aantal publicaties zag al het licht en een en ander zal in oktober 2002 op een tweedaags wetenschappelijk colloquium worden gepresenteerd.

Erf, huis en mens. Huizenonderzoek in Gent bevat vier grote onderdelen. Eerst is er een 'stappenplan' voor 'verticaal onderzoek': een leidraad voor wie via geëigende administratieve bronnen van het heden wil afdalen naar het verleden. Er zijn twee mogelijkheden: ofwel ligt het huis in de binnenstad, ofwel ligt het extra muros. Voor de percelen binnen de muren wordt de onderzoeker stap na stap van het perceelnummer van het actuele kadaster over de 'Franse aanwijzende tabellen' en de 'Franse huisnummers' naar

de 'Atlas Napoléon' en zo via de 'registers van het huisgeld' naar het informatie van de 'prijzije' van 1672 geleid. Voor percelen buiten de muren gaat de tocht via de 'Franse aanwijzende tabellen', de 'nummers van de stadskaart' en de 'ommelopers' van het einde van de 18de eeuw over de 'verhoofdingsregisters' naar de 'ommelopers' van 1692.

Omdat men niet mag veronderstellen dat iedereen zo maar vertrouwd is met

de archivalistische realiteit achter de terminologie van de te gebruiken bronnen, wordt elke archiefbron op een dubbele pagina voorgesteld. Links staat een afbeelding (een foto van een karakteristieke pagina) met een toelichting, rechts staan gegevens over de vindplaats, over de informatie die bron bevat en over de onderzoekstoepassingen. Problemen bij gebruik (de 'adertjes onder het gras'...) worden steeds aangegeven.

Na het 'stappenplan' komen de drie grote onderzoeksvelden van het huizenonderzoek aan bod: 'Erf', 'Huis' en 'Mens'. Opnieuw wordt elke bron systematisch behandeld. Bij de huizen wordt uiteraard ook het materiële aspect niet vergeten.

In *Erf, huis en mens* worden alles samen veertig archiefbronnen voorgesteld en geëvalueerd. Deze informatie wordt nog aangevuld met gegevens over oudere publicaties, over bewaarde notities van vroegere vorsers en over iconografische en fotografische collecties.

Dankzij de systematische en zeer accurate behandeling van de archiefbronnen overstijgt deze publicatie de doelgroep waarvoor ze is geschreven. Elke archiefgebruiker (docent, student én liefhebber) die met (Gentse) stedelijke archiefbronnen in contact komt, elke student in de archivalie en eigenlijk ook elke archivalis zou dit boek steeds binnen handbereik moeten hebben. Het is een zeer nuttig, uit de praktijk ontstaan en op de praktijk gericht archivalistisch handboek. Een alfa-

betische bronnenlijst, een bibliografie (8 blz.), adressen, openingsuren enz. van vindplaatsen (3 blz.) en een index waarin van alle vermelde plaats- en persoonsnamen voorkomen maken deze zeer fraai uitgegeven en erg overzichtelijk gepresenteerde publicatie optimaal bruikbaar.

Gustaaf Janssens
Archivaris van het Koninklijk Paleis
Docent Archivistiek aan de KU Leuven en aan de GGS Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer (VUB - KU Leuven - RUG)
Hertogsstraat 2, 1000 Brussel
e-mail: cap@kppr.be

UNE CITÉ POUR LES ARCHIVES NATIONALES. LES FRANÇAIS ET LEURS ARCHIVES.

Actes du colloque tenu le 5 novembre 2001 au Conseil économique et social, Palais d'Iéna. - Parijs, Arthème Fayard, 2002. 227 p. - ISBN 2-213-61172-6. - 20 EURO

In de herfst van 2000 nemen een aantal Franse archivalisten het initiatief om iets te doen aan de penibele toestand waarin de Archives Nationales te Parijs zich bevinden. Na de rapporten van Guy Braibant (*Les archives en France*, 1996) en van Philippe Béval (*Une stratégie pour les archives*, 1999) en dagelijks geconfronteerd met talloze problemen laten de ambtenaren hun traditionele terughoudendheid varen om over de eigen problemen te praten. Onaangepaste gebouwen, te weinig plaats, te weinig middelen en slechte bewaring van de documenten zijn de meest gehoorde klachten. In januari 2001 wordt de vereniging 'Une cité pour les archives nationales' opgericht. Van in het begin zijn de media bij het initiatief betrokken. De krant *Le Monde* en radiozender France-Culture waren bereid om de actie te steunen. Om alle geïnteresseerden te bereiken en om echt te weten welke band de Franse burger met 'het archief' heeft, wordt een enquête gehouden. Daarna volgt op 5 november 2001 een groots opgezette algemene vergadering. Dit is een succes: de hoogste Franse politieke en wetenschappelijke autoriteiten zijn aanwezig en voeren er het woord. Zonder overdrijven spreken de organisatoren van "une date dans l'histoire

Recensies

des archives". Inderdaad, op een bijeenkomst over archief en gewezen President van de Republiek, de Eerste Minister, de minister van Cultuur, twee gewezen Eerste Ministers, een gewezen minister en een hele schare historici en archivariissen - waaronder de directrice van het Centre historique des Archives nationales (CARAN) en de directrice van de Archives de France - bijeenkrijgen is een krachttoer. Het is allemaal erg Frans: mooie toespraken, veel cultuur en veel literatuur. Men ziet het in een Belgische of in een Vlaamse context nog niet gebeuren, al kan men hopen dat "wanneer het regent in Parijs", het in Brussel ooit wel druppelen zal.

Het resultaat van de actie is dat de politieke wereld openlijk zijn steun toezegt en dat de 'cité des Archives nationales' in het regeerprogramma van de nieuwe Franse regering is opgenomen. De vereniging blijft echter waakzaam en het is duidelijk dat zij niet met beloften gesust wil worden. Nog geen jaar na de studiedag van 5 november 2001 verschijnen de handelingen: "scripta manent"! Het boek heeft, zoals de studiedag, drie grote onderdelen: 1. La France et ses archives: rendre les archives à la Nation; 2. Les archives: représentation et réalités en 3. Les archives: un bien commun. Daarna volgt als bijlage de cijfermatige analyse van de resultaten van de enquête, *Les Français et leurs archives*.

Omdat het corpus de stenografische weergave is van de interventies, is het boek een wat vreemde publicatie. Gelukkig worden dankzij de inhoudstafel de structuur en ook de inhoud duidelijker zichtbaar. Na de openingsspeech van toenmalig eerste minister Lionel Jospin (p. 15-24) volgen zeven tussenkomsten rond een archivistisch onderwerp. Deze eerste zitting wordt geleid door René Rémond, lid van de Académie française en voorzitter van de Conseil supérieur des archives. Gewezen president Valéry Giscard d'Estaing komt als eerste aan de beurt en heeft het over *L'Etat et les archives, les archives présidentielles* (p. 25-31), gewezen

eerste minister Pierre Messmer behandelt *Les archives militaires* (p. 31-35), gewezen eerste minister Pierre Mauroy neemt *Les archives du monde du travail* (p. 35-41) voor zijn rekening en oud-minister Jean-Noël Jeanney behandelt *Les archives, la Justice et la mémoire* (p. 42-48). Het zijn geen doorwrochte archivistische studies, wel zeer lezenswaardige en geëngageerde getuigenissen van geprivilegieerde actoren. Daarna volgen interventies door Didier Maus, voorzitter van de 'Association française des constitutionnalistes', over *Les archives constitutionnelles, la Constitution et les archives* (p. 49-57), van Guy Braibant over de noodzaak van een nieuwe archiefwet (*Pour une loi sur les archives*, p. 57-62) en van minister van Cultuur Catherine Tasca over *La politique des archives* (p. 62-71).

dacht. Hoe historici met archief omgingen, omgaan en/of zouden moeten omgaan wordt belicht door Maurice Vaisse (*Archives et écriture de l'histoire*, p. 95-102). Marie-Paule Arnau, directrice van de CARAN (*Les archives dans leur réalité*, p. 102-107), en van Martine de Boisdeffre, directrice van de Archives de France (*Les archives, un trésor patrimonial*, p. 108-116), brengen eerlijke en gedegen getuigenissen die respect afdwingen.

Het derde luik, getiteld *Les archives: un bien commun*, wordt geleid door Emmanuel de Roux van *Le Monde*. Het staat volledig in het teken van de enquête 'Les Français et leurs archives'. Zoals gezegd wordt deze enquête in de bijlage ontleed (p. 165-222). De resultaten van de enquête hier gedetailleerd bespreken of becommentariëren is onbegonnen werk. Men moet rustig de tijd nemen om alle cijfers te vergelijken en te interpreteren. Het Franse voorbeeld zou ook in Vlaanderen en/of in België navolging kunnen vinden.

De publicatie van de vereniging 'Une cité pour les Archives nationales' is boeiende lectuur voor iedereen die met het archiefwezen begaan is. De annotatie bij de bijdragen is – gezien het genre – spaarzaam maar nuttig. Onze Franse collega's mogen hopen op meer aandacht vanwege de overheid. Aan het einde van de 18de eeuw legde de Franse revolutionaire wetgeving de basis van het moderne archiefwezen. Het colloquium van 6 november 2001 bewijst dat het in Frankrijk nog altijd mogelijk is om toppolitici en topambtenaren voor het archiefwezen te mobiliseren. Hun burgerplicht ten overstaan van het openbaar archiefwezen is duidelijk groter dan die van hun Belgische en/of Vlaamse collega's.

Une cité pour les Archives nationales

Les Français et leurs archives

Actes du colloque
au Conseil économique et social
5 novembre 2001

Avec des interventions
de Jacques Chirac, Lionel Jospin,
Valéry Giscard d'Estaing,
Pierre Mauroy, Pierre Messmer...

Fayard

In het tweede luik komen een filosoof, drie historici, een lid van de 'Conseil économique et sociale' en twee hoge archiefverantwoordelijken aan het woord. De zitting wordt geleid door Pierre Nora, historicus en lid van de Académie française. De spits wordt afgebeten door filosoof Heinz Wismann met *Philosophie et archives* (p. 71-75). Daarna handelt de Frans-Canadese Régine Robin over *L'archiviste, un personnage de roman* (p. 76-81) en brengt historicus Michel Gaillard *Archives et médias* (p. 86-94) onder de aan-

Gustaaf Janssens
Archivaris van het Koninklijk Paleis
Docent Archivistiek aan de KU Leuven en aan
de GGS Archivistiek en Hedendaags Archief-
beheer (VUB - KU Leuven - RUG)
Hertogsstraat 2
1000 Brussel
e-mail: cap@kppr.be